

La possible reforma del sistema electoral

Un informe del Consell d'Estat proposa possibles modificacions a la composició del Congrés dels Diputats i una millora de la proporcionalitat entre vots i escons.

A l'Estat espanyol, per mandat constitucional (art. 68 de la CE), el Congrés dels Diputats,

- a) Es compon d'un mínim de 300 i un màxim de 400 diputats.
- b) La circumscripció electoral és la província.
- c) La llei distribueix el total de diputats assignant una representació mínima inicial a cada circumscripció i distribuint els altres en proporció a la població.
- d) L'elecció es verifica a cada circumscripció atenent criteris de representació proporcional.

En l'actualitat el nombre de diputats és de 350, l'assignació de representació mínima inicial de cada circumscripció és de 2 (excepte Ceuta i Melilla, que en tenen un cada un) i la representació proporcional es confia a la Llei de D'Hondt.

Globalment aquest sistema ha estat bescantat perquè és poc proporcional. En particular hi ha un partit polític que n'ha estat el gran damnificat, Izquierda Unida. Potser perquè el PSOE veu que amb la seva política ha trencat els ponts de diàleg amb tots els partits, mira de fer un favor - interessat, és clar - a IU. I potser per això mateix el PP s'hi oposarà. Sigui com sigui, val la pena de repassar en detall els problemes que presenta el sistema, i desfer el mite segons el qual tot és culpa de la Llei de D'Hondt.

La principal causa de la manca de proporcionalitat de la representació és, sense cap mena de dubte, la fragmentació en circumscripcions massa petites. Hi ha moltes circumscripcions amb 5 diputats o menys: León i Huelva en tenen 5; Cáceres, 4; Osca, 3, Sòria, 2... Aquesta tònica es repeteix a bona part del territori. Això significa que un partit, per obtenir representació parlamentària, s'ha de situar raonablement a prop del 20% dels vots en una circumscripció de 5, prop de 25% en una de quatre, prop del 33% en una de 3 i a la vora de la meitat en una de dos. Un partit que tingui un 15 per cent de l'electorat difícilment pot aspirar a obtenir representació en una circumscripció que no tingui almenys 6 diputats.

Aquest fet és agreujat per l'assignació mínima inicial de 2 diputats per circumscripció. Això fa que les circumscripcions més difícils per als partits petits ocupin un segment del Congrés força superior al que els correspondria amb un repartiment estrictament proporcional.

S'ha assenyalat una tercera causa de distorsió de la proporcionalitat: el sistema de D'Hondt. És cert que aquest mètode tendeix a primar lleugerament els partits majoritaris. Però la seva influència en el resultat final s'ha exagerat. Només cal analitzar els resultats en les circumscripcions molt grans - Barcelona i Madrid - i en les eleccions europees per veure que, aplicat com cal, és un sistema realment proporcional.

Finalment, hi ha un quart element que limita la proporcionalitat, que és la clàusula del 3%. Els vots obtinguts per partit que no assoleixen aquest percentatge no són tingudes en compte. Ara: aquesta limitació, a efectes pràctics, només afecta les dues circumscripcions més grans, Barcelona i Madrid. En qualsevol altra circumscripció es necessita, a causa dels altres factors suara esmentats, molt més del 3% per a obtenir-hi representació.

El Consell d'Estat suggereix tres modificacions al sistema. L'una, passar de 350 a 400 diputats en total; una altra consistiria a rebaixar de 2 a 1 l'assignació mínima inicial de diputats per circumscripció; la tercera, a assignar el nombre total de diputats per circumscripció no pas pel mètode de D'Hondt sinó pel de Hare. De les notícies aparegudes a la premsa no queda clar si el mètode de Hare s'aplicaria també a l'assignació de diputats dins cada circumscripció. Cal suposar que sí, si es vol un efecte notable.

Per veure les diferències entre el mètode de D'Hondt i el de Hare és bo partir d'un exemple, i analitzar què passa en cada cas. Suposem una circumscripció on s'assignen 5 diputats. S'hi han presentat 4 partits, els quals han obtingut els resultats següents:

A: 17.456 vots, B: 12.567, C: 5.800 i D: 2.378.

El problema purament matemàtic és elemental. Com que en total hi ha 38.201 vots vàlids i 5 diputats, assignarem un diputat per cada 7.640,2 vots ($38.201 / 5 = 7.640,2$). Això dóna 2,285 diputats per al partit A; 1,645 per al partit B; 0,759 per al partit C i 0,311 per al partit D. Però, ai las, 2,285 diputats té significat matemàtic, però no té viabilitat real. Cal trobar fórmules d'arrodoniment que transformi aquests resultats a nombres enters. Ara: arrodonir vol dir, sempre, prioritzar algun aspecte sobre un altre, i d'aquí neix la diferència de fórmules.

El sistema de D'Hondt divideix el nombre de vots de cada partit per 1, per 2, per 3, etc., fins al total d'escons (en el nostre cas, fins a 5). Un cop fet això, ordenem tots els quocients obtinguts, i assignem un diputat per als quocients més elevats.

En el cas que ens ocupa tenim que el sisè quocient (5.800) és el primer del partit C. Els quocients primer, segon i tercer del partit A (17.456, 8.728 i 5.819) i el primer i el segon del partit B (12.567 i 6.284) superen aquella xifra. Els escons queden doncs repartits així: A, 3 diputats; B, 2 diputats.

El sistema de Hare procedeix d'una manera diferent. Assigna els diputats en dues fases: en la primera, segons la part entera dels quocients 'matemàtics'. En aquesta fase 2,285 esdevé 2; 1,645 esdevé 1, i 0,759 i 0,311 esdevenen 0. Amb això hem assignat tres diputats; cal adjudicar-ne 2 més, que s'assignen segons l'ordre de les restes no aplicades (0,285 per a A; 0,645 per a B; 0,759 per a C, i 0,311 per a D).

Afegim doncs un diputat més a C i un altre a B. En total en tenim 2, 2, 1 i 0.

La fórmula de D'Hondt mira de minimitzar les diferències entre el 'cost en vots' de cada diputat; la de Hare mira de minimitzar el contrast entre els 'vots malaguanyats' i els 'vots manllevats'.

A mesura que el nombre de diputats en joc va augmentant, els resultats dels dos procediments tendeixen a convergir, i fins i tot amb un nombre limitat de diputats, els resultats coincideixen. En el cas que ens ha servit d'exemple, només que el partit C hagués obtingut 5.820 vots en lloc de 5.800, les dues fórmules haurien coincidit.